

Rozwój fizjoterapii weterynaryjnej w Polsce

Development of veterinary physiotherapy in Poland

numer DOI 10.2478/v10109-010-0033-8

Krzysztof Kassolik, Waldemar Andrzejewski, Agnieszka Gilar

Zakład Fizykoterapii i Masażu, Katedra Fizjoterapii AWF we Wrocławiu
Department of Physical Therapy and Massage, Chair of Physiotherapy, Department of Physiotherapy,
University of Physical Education, Wrocław, Poland

Streszczenie:

Wstęp: fizjoterapia zwierząt w Polsce jest dziedziną bardzo młodą i stosunkowo mało popularną. Jednak w ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania zarówno właścicieli zwierząt, jak i lekarzy weterynarii wykorzystaniem zabiegów fizjoterapeutycznych w weterynarii. Obserwując trendy światowe, można się spodziewać, że w najbliższym czasie dojdzie do znacznego rozszerzenia usług fizjoterapeutycznych w leczeniu zwierząt. Cel pracy: celem pracy była ocena popularności i rozwoju fizjoterapii zwierząt w Polsce. Materiał i metody badań: badania przeprowadzono w placówkach weterynaryjnych, w których w leczeniu zwierząt wykorzystuje się przynajmniej jedną metodę fizjoterapii i które odpowiedziały na rozesłaną ankietę. Ankietę wypełniło 16 placówek, w tym: kliniki, przychodnie, lecznice i gabinety weterynaryjne z rejonu całej Polski. Wnioski: w Polsce wykorzystanie fizjoterapii w leczeniu zwierząt jest jeszcze niewielkie. Jednakże obserwuje się wzrost zainteresowania fizjoterapią zwierząt wśród lekarzy i klientów przychodni weterynaryjnych. Według polskich terapeutów rehabilitacja zwierząt przynosi bardzo dobre rezultaty. Fizjoterapia zwierząt najczęściej stosowana jest w przypadku schorzeń kręgosłupa, dyskopatii, zwyrodnieniach stawów, po urazach, wypadkach, dysplazji stawów biodrowych. Terapeuci wykazują zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji w pracy ze zwierzętami poprzez specjalistyczne szkolenia.

Słowa kluczowe: weterynaria, fizjoterapia.

Abstract:

Introduction: in Poland animal physiotherapy is a very young discipline and it is still not very popular. However, in recent years animal owners and veterinary surgeons have become more and more interested in the use of physiotherapeutic procedures in veterinary medicine. Observing world trends, it may be expected that the nearest future will bring about significant expanding of physiotherapeutic services in the treatment of animals. Aim: the aim of the research was to assess the popularity and development of animal physiotherapy in Poland. Material and methods: the research was carried out in veterinary institutions in which at least one physiotherapeutic method is used in the treatment of animals and which completed a questionnaire. Sixteen institutions completed the questionnaire, and they included: veterinary departments, clinics, surgeries from all over Poland. Conclusions: in Poland the use of physiotherapy in treatment of animals is still limited. However, an increase has been observed in animal physiotherapy among veterinary surgeons and clients of veterinary clinics. According to Polish therapists rehabilitation of animals brings about very good results. Animal physiotherapy is used most frequently in diseases of the spine, discopathy, joint degeneration, after traumas, accidents and in hip dysplasia. Therapists are eager to improve their qualifications by attending specialist training courses.

Key words: veterinary medicine, physiotherapy.

Wprowadzenie

Fizjoterapia zwierząt w Polsce to bardzo młoda, dopiero rozwijająca się dziedzina leczenia zwierząt. Obecnie w Polsce istnieje niewiele miejsc prowadzących zabiegi fizjoterapeutyczne dla zwierząt. Rehabilitacja w weterynarii dotyczy przede wszystkim psów, kotów i koni [1]. W Polsce przeważają zdecydowanie ośrodki dla małych zwierząt. Istnieją one przy klinikach, przychodniach, lecznicach, gabinetach weterynaryjnych. Ponadto zajmują się rehabilitacją osoby indywidualne – zoofizjoterapeuci oraz samodzielne placówki fizjoterapii zwierząt. Jednocześnie ludzie coraz większą uwagę zwracają na zdrowie i jakość bytu swych

Introduction

Physiotherapy of animals in Poland is a very new, still developing discipline in animal treatment. At present there are few centres offering therapeutic procedures for animals. Rehabilitation in veterinary concerns mainly dogs, cats and horses [1]. In Poland the majority of such centres treat small animals and they are usually found at veterinary clinics and surgeries. Moreover, animal rehabilitation is also carried out by individual therapists – zoo-therapists and independent physiotherapeutic veterinary clinics. Nowadays people pay more and more attention to health and quality of life of their pets, they care for old, disabled and chroni-

zwierząt domowych. Dbają o zwierzęta stare, niepełnosprawne, przewlekłe chore. Pomimo wskazań do eutanazji coraz częściej decydują się na walkę z niedołęstwem i chorobą ukochanego psa czy kota. Edukacja społeczeństwa w tym zakresie nieustannie się podnosi. Można zatem śmiało przewidywać, że usługi weterynaryjne będą coraz bardziej potrzebne i popularne, a jednocześnie wzbogacane o fizjoterapię zwierząt.

Cel pracy

Celem pracy była ocena popularności i rozwoju fizjoterapii zwierząt w Polsce. Na podstawie ankiety rozesełanej do polskich placówek weterynaryjnych na przełomie sierpnia i września 2009 roku autorzy pracy podjęli próbę określenia zainteresowania polskiej weterynarii stosunkowo dla niej nową dziedziną leczenia zwierząt, jaką jest fizjoterapia.

Materiał i metody badań

Badania przeprowadzono w placówkach weterynaryjnych, w których w leczeniu zwierząt wykorzystuje się przynajmniej jedną metodę fizjoterapii i które odpowiedziały na rozesełaną ankietę. W sumie ankietę wypełniło 16 placówek, w tym: kliniki, przychodnie, lecznice i gabinety weterynaryjne z rejonu całej Polski. Ankieta składała się z 16 pytań, w tym 7 pytań otwartych, 2 półotwartych, 7 zamkniętych plus UWAGI.

cally ill animals. Despite indications for euthanasia people more often decide to fight with disability and illnesses of their beloved cat or dog. Therefore it may easily be predicted that veterinary services will become more and more needed and popular and at the same time enriched with physiotherapy of animals.

Aims

The aim of the study was to evaluate popularity and development of physiotherapy of animals in Poland. On the basis of a questionnaire sent to Polish veterinary clinics on the verge of August and September 2009 the authors decided to assess the interest of Polish veterinary in a relatively new discipline of animal treatment, that is animal physiotherapy.

Material and Methods

The research was carried out in veterinary clinics which use at least one physiotherapeutic method and which completed the questionnaire sent earlier. In total sixteen institutions completed the questionnaire, and they included: veterinary departments, clinics, surgeries from all over Poland. The questionnaire consisted of 16 questions including 7 open-ended, 2 semi-open, 7 closed questions and a COMMENTS section.

ANKIETA QUESTIONNAIRE

Proszę zaznaczyć wybraną odpowiedź lub ją wpisać. Jeżeli na któreś z pytań nie są w stanie Państwo odpowiedzieć, proszę je opuścić i przejść do następnego.

Choose an answer or write it down where necessary. If you are unable to answer any of the questions omit it and continue with the next.

1. Najczęstsze schorzenia, z którymi zwierzęta kierowane są przez Państwa placówkę na rehabilitację (wg ilości od najczęstszych).

Most common diseases with which animals are referred to rehabilitation by your facility (beginning with most common ones).

- 1.
- 2.
- 3.

2. Schorzenia, z którymi zwierzęta są sporadycznie lub rzadko kierowane na rehabilitację (wg ilości od najrzadszych).

Diseases with which animals are referred to rehabilitation occasionally or rarely (beginning with the least common).

- 1.
- 2.
- 3.

3. Proszę zaznaczyć stosowane przez Państwa metody fizjoterapii.

Choose your preferred physiotherapeutic methods.

MASAŻ / MASSAGE

KINEZYTERAPIA (ĆWICZENIA RUCHOWE) / PHYSICAL EXERCISES

LASEROTERAPIA / LASER THERAPY

HYDROTERAPIA / HYDROTHERAPY

ELEKTROLECZNICTWO / ELECTROTHERAPY

KRIOTERAPIA / CRYOTHERAPY

CIEPŁOLECZNICTWO / THERMAL THERAPY

ULTRADŹWIĘKI / ULTRASOUNDS

POLE MAGNETYCZNE / MAGNETIC FIELD

INNE / OTHER:.....

4. Które zabiegi fizjoterapeutyczne stosujecie Państwo najczęściej (wg kolejności)?

Physiotherapeutic procedures most frequently used in your facility?

- 1.
- 2.
- 3.

5. Które metody stosujecie rzadko?

What methods are rarely used?

- 1.
- 2.
- 3.

6. Przy których zabiegach zwierzęta są stosunkowo spokojne?
During which procedures animals are calm?
.....
.....
7. Przy których zabiegach zwierzęta są niespokojne?
During which procedures animals are restless?
.....
.....
8. Ilu pacjentów przyjęliście Państwo na rehabilitację w ostatnim roku?
How many patients were admitted to your facility for rehabilitation last year?
0-10
11-20
21-50
51-75
76-100
101-150
151-200
201- 250
≥ 251
9. Od kiedy prowadzą Państwo rehabilitację zwierząt – proszę wpisać rok?
Since when have you been carrying out animal rehabilitation?
.....
10. Kto zajmuje się rehabilitacją zwierząt?
Who carries out animal rehabilitation?
Lekarz / *Doctor*
Technik / *Technician*
Fizjoterapeuta / *Physiotherapist*
Przeszkolony pracownik / *Trained staff*
Inna osoba / *Other*.....
11. Jakie efekty, Państwa zdaniem, przynosi rehabilitacja zwierząt?
In your opinion what results does animal rehabilitation produce?
100%
75%
50%
25%
0%
12. Jaką tendencję obserwują Państwo w zainteresowaniu klientów rehabilitacją zwierząt w ciągu ostatnich 10 lat?
What tendency in the clients' interest in animal rehabilitation have noticed over the last 10 years?
Wzrost zainteresowania / *Increasing interest*
Bez zmian / *No change*
Spadek zainteresowania / *Decreasing interest*
13. Ile zabiegów średnio zlecają Państwo swoim pacjentom?
How many procedures are usually recommended for your patients on average?
Masaż / <i>Massage</i>	0-5	6-10	11-15	16-20	>20
Kinezyterapia / <i>Kinesiotherapy</i>	0-5	6-10	11-15	16-20	>20
Fizykoterapia / <i>Physiotherapy</i>	0-5	6-10	11-15	16-20	>20
14. Czy w najbliższym roku zamierzają Państwo poszerzyć swe usługi w zakresie rehabilitacji, tzn. zatrudnić dodatkową osobę, wprowadzić nową metodę, kupić nowy sprzęt?
Are you going to expand your rehabilitation offer, i.e. employ more staff, introduce a new method, buy new equipment?
Tak / *Yes*
Nie / *No*
15. Czy są Państwo zainteresowani zdobyciem wykształcenia z zakresu fizjoterapii zwierząt, szkoleniami?
Are you interested in getting an education in the field of physiotherapy or participating in training courses?
Tak / *Yes*
Nie / *No*
16. Czy udostępniają Państwo sprzęt rehabilitacyjny klientom, prowadzą sprzedaż takiego sprzętu np. Wózków?
Do you make rehabilitation equipment available for your clients, sell such equipment, i.e. trolleys?
Tak / *Yes*
Nie / *No*

UWAGI / COMMENTS

Wyniki badań i ich omówienie

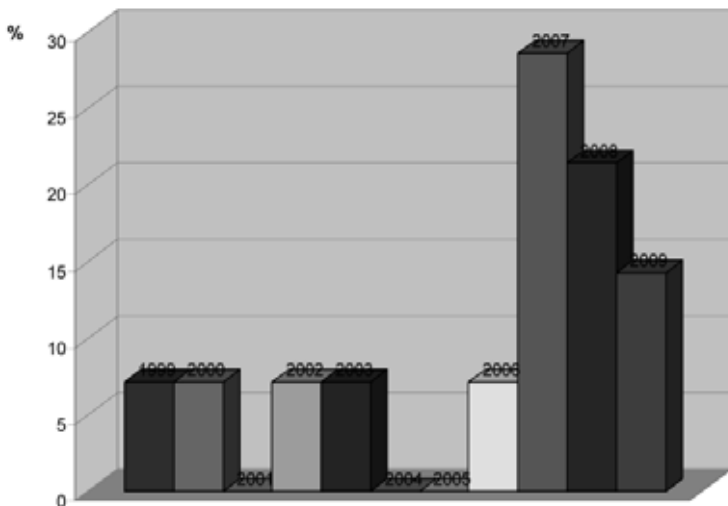
Z przeprowadzonych badań wynika, że w polskich ośrodkach rehabilitowana jest niewielka ilość zwierząt. Najczęściej placówki przyjmują do 10 chorych zwierząt w ciągu roku (38% badanych placówek). Ten stan rzeczy sprawia, że terapeuci nie mogą zdobywać większego doświadczenia w tym zakresie. Jedna czwarta z badanych placówek odpowiedziała, że w ciągu roku poddają zabiegom od 21 do 50 zwierząt. Tylko w jednym ośrodku średnio co drugi dzień pojawia się nowy przypadek (około 151-200 pacjentów w ciągu roku). Wśród ankietowanych ośrodków nie znalazł się ani jeden, w którym przyjmuje się więcej niż 200 zwierząt rocznie. Świadczy to o małej popularności fizjoterapii w weterynarii w Polsce, gdyż można się spodziewać, że zwierząt, którym pomógłby ten rodzaj terapii jest znacznie więcej.

Polskie ośrodki fizjoterapii zwierząt mają bardzo krótki staż, bo zaledwie około 10 lat. Największy rozwój nastąpił w ciągu trzech ostatnich lat, zwłaszcza w 2007 roku (ryc. 1). Można się spodziewać, że w kolejnych latach powinien być obserwowany dalszy rozwój tej nowoczesnej dziedziny medycyny weterynaryjnej. Świadczyć o tym może fakt, że aż 73% ankietowanych obserwuje wzrost zainteresowania fizjoterapią zwierząt wśród klientów (ryc. 2). Spadek zainteresowania zaobserwowano tylko w jednym ankietowanym ośrodku. Wyniki tych badań pozwalają z optymizmem patrzeć w przyszłość fizjoterapii w weterynarii. Skoro tendencja jest wzrostowa, być może warto zainwestować i poszerzyć ofertę leczenia zwierząt o nową metodę. Dużą rolę powinna odegrać odpowiednia edukacja właścicieli zwierząt.

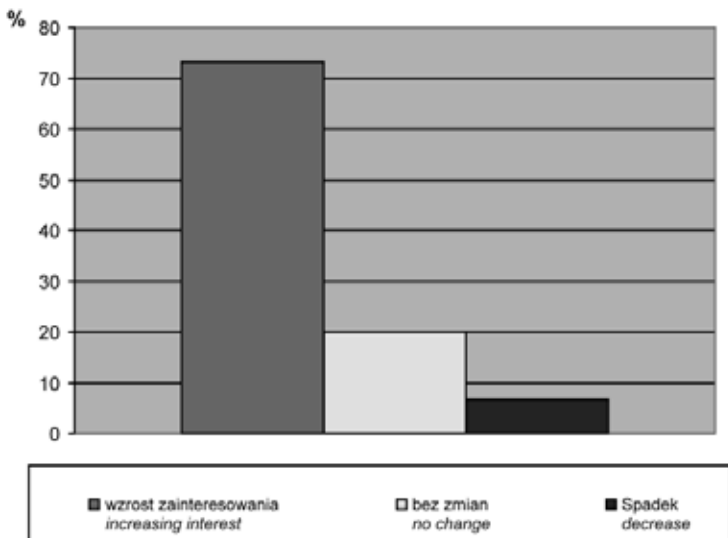
Results

The carried out research reveals that only a small number of animals are rehabilitated in veterinary clinics. Usually institutions admit up to 10 sick animals annually (38% of the examined institutions). Therefore the therapists have no opportunities to gain experience in this field. One fourth of the examined clinics stated that they treat from 21 to 50 animals a year with physiotherapeutic procedures. Only in one clinic on average every other day there is a new case (about 151-200 patients a year). Among the surveyed clinics there was none which admitted more than 200 animals a year which may prove that veterinary physiotherapy in Poland is not very popular since it seems likely that there are much more animals who would benefit from this kind of therapy.

Polish centres of veterinary physiotherapy have been open for only 10 years. The greatest development have taken place over the last three years and especially in 2007 (Fig. 1). Therefore there is not enough experience in Poland in this modern discipline of veterinary medicine. It may be expected that in the future further development will be noticed. It may be supported by the fact that as much as 73% of the examined clinics observed an increasing interest in animal physiotherapy among their clients (Fig. 2). Only one institution observed a decrease of interest in that field. The research results allow one to look into the future of veterinary physiotherapy with optimism. Since there is an increasing tendency, maybe it would be worth it to invest in and expand the offer of veterinary treatments with a new method. The owners of the animals should be properly educated.

Ryc. 1. Rok wprowadzania fizjoterapii zwierząt
Fig. 1. The year of animal physiotherapy introduction

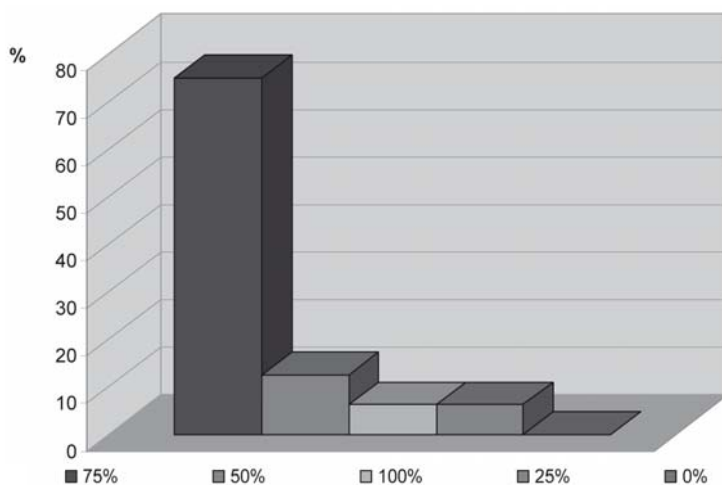
Ryc. 2. Zainteresowanie klientów fizjoterapią zwierząt
Fig. 2. The clients' interest in animal physiotherapy

Aż 94% ankietowanych terapeutów zwierzęcych stwierdziło, że są zainteresowani zdobyciem odpowiedniego wykształcenia, poszerzeniem swojej wiedzy i umiejętności podczas specjalistycznych szkoleń i kursów z zakresu zoofizjoterapii. Na sympozjach coraz częściej poruszany jest ten niezmiernie ciekawy temat. Niestety w Polsce badania, jak i publikacje na temat skuteczności fizjoterapii zwierząt są nadal bardzo nieliczne. Chcąc zdobyć informacje trzeba sięgać do anglojęzycznych źródeł. Niepokojący jest również fakt, że w programie studiów Wydziałów Medycyny Weterynaryjnej i Fizjoterapii w Polsce nie ma przedmiotu nawiązującego do rehabilitacji zwierząt.

Z badań wynika, że ci, którzy podjęli wyzwanie rehabilitowania zwierząt są bardzo zadowoleni z jej rezultatów. Większość określa skuteczność zabiegów fizjoterapeutycznych bardzo wysoko, bo aż na 75% (ryc. 3). Badani podkreślają, że rehabilitacja zwierząt przynosi często dużo lepsze i szybsze wyniki niż u ludzi. Nierzadko wystarczy kilka zabiegów fizjoterapeutycznych, aby uzyskać znaczny efekt w przywracaniu utraconej funkcji.

94% of the surveyed veterinary therapists claimed they were eager to get proper education, expanding their knowledge and skills during specialist training courses on veterinary physiotherapy. During various symposia this incredibly interesting topic is raised more and more frequently. Unfortunately, in Poland researches and publications concerning the effectiveness of animal physiotherapy are still few and far between. In order to gather some information one needs to use references in English. Another worrying fact is that the programme of Departments of Veterinary Medicine and Physiotherapy in Poland do not include any subjects related to animal rehabilitation.

The survey results indicate that those who meet the challenge of rehabilitation animals are satisfied with the results it brings. The majority estimated the efficiency of the offered physiotherapeutic treatments as very high – 75% (Fig. 3). The surveyed emphasised that animal rehabilitation frequently brings better and faster results than rehabilitation in people. Often a few physiotherapeutic procedures are enough to achieve a significant effect of restoring a lost function.

Ryc. 3. Skuteczność fizjoterapii zwierząt
Fig. 3. Effectiveness of animal physiotherapy

Należy jednak pamiętać, że praca z chorym zwierzęciem może być dużo trudniejsza niż z człowiekiem. Nie można np. wytłumaczyć ćwiczenia i prosić, aby zwierzę 20 razy je powtórzyło. Tutaj, niestety, kinezyterapia napotyka na przeszkody. Trzeba wykazać dużo sprytu i pomysłowości, by pokierować zwierzęciem tak, aby ćwiczyło pożądane partie mięśniowe. Jeżeli coś będzie dla zwierzęcia ciekawe i przyjemne, chętnie to wykona. W tym celu można użyć różnych „wzmocniaczy”, np.: przekąski, zabawki, lubianego otoczenia, towarzystwa innych zwierząt. Niezmiernie przydatny jest także sprzęt rehabilitacyjny.

Terapeuta zwierzęcy musi nauczyć się odczytywać zachowania zwierzęcia z ustawienia uszu, ogona, postawy ciała. Dzięki temu jego praca stanie się dla wszystkich bezpieczniejsza i przyjemniejsza [2]. W weterynarii jeszcze większe znaczenie niż w rehabilitacji ludzi ma dobór przyjemnych metod terapii. Badania potwierdzają, że zabiegi dobrze tolerowane przez zwierzęta, takie jak: masaż, kinezyterapia i laseroterapia są wybierane przez terapeutów i lekarzy najczęściej.

W postępowaniu fizjoterapeutycznym niezwykle istotny jest fakt akceptacji przez zwierzę stosowanych zabiegów. Ankietowanym trudno było jednoznacznie stwierdzić, przy których zabiegach zwierzęta są spokojne i akceptują wykonywany zabieg. Najczęściej wymieniany był masaż, który stanowił 50% udzielonych w ankiecie odpowiedzi (ryc. 4). Zwierzęta domowe są przyzwyczajone do dotyku ludzkiego. Przede wszystkim psy przepadają za pieszczotami i drapaniem za uchem. Dlatego też techniki masażu nie są zupeł-

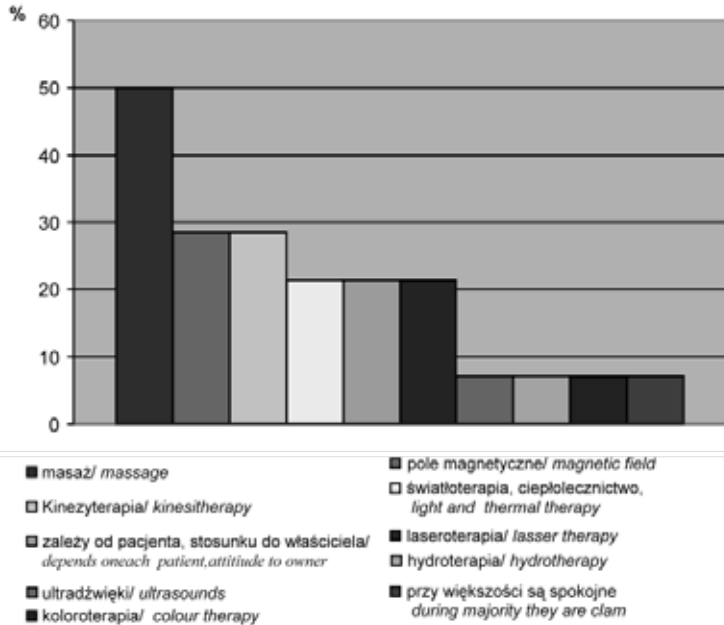
However, it should be remembered that working with sick animals may be much more complicated than with people. For instance, you cannot explain an exercise and ask the animal to repeat it 20 times. Unfortunately, in that respect kinesiotherapy comes up against obstacles. The therapists need to be very smart and creative in order to direct the animal in such a way that it would exercise the required muscle groups. If a task is interesting and pleasant for the animal, it will carry it out willingly. To achieve that various “boosters” may be used, i.e. snacks, toys, preferred surroundings, company of other animals. Rehabilitation equipment is also invaluable here.

The animal therapist needs to learn how to interpret behaviour of the animal on the basis of the positioning of its ears, tail or its body posture. When this is achieved his/her job will become safer and more pleasant for everyone [2]. In veterinary rehabilitation the choice of pleasant therapeutic methods is even more significant than in rehabilitation of people. The survey results confirm that procedures that are well tolerated by animals, such as massage, kinesiotherapy and laser therapy are most frequently chosen by therapists and doctors.

In physiotherapy of animals it is extremely important that the animal accepts the carried out procedures. It was difficult for the surveyed to decide during which procedures the animals are calm and accepting. The most frequently mentioned was massage which stated 50% of all the given answers (Fig. 4). Domestic animals are used to human touch. Dogs are especially fond of being caressed and stroked behind their ears. Therefore massage techniques

nie obce zwierzęciu, a przez to nie powodują paniki. Bardzo dobrze tolerowane są także kinezyterapia i magnetoterapia. Ludzie nie odczuwają działania pola magnetycznego, zatem zwierzęta prawdopodobnie też nie.

are not completely unfamiliar for the animal, and thus they do not cause panic. Kinesitherapy and magnet therapy are very well tolerated. People do not feel the magnetic field and thus animals probably do not either.

Ryc. 4. Zabiegi, przy których zwierzęta są spokojne
Fig. 4. Procedures during which the animals are calm

Aż 21% ankietowanych stwierdziło, że zachowanie podczas terapii zależy od zwierzęcia, jego temperamentu, stosunku do właściciela. Nie ma na to wpływu konkretna metoda, a raczej indywidualne cechy zwierzęcia. Ważne jest przecież, żeby rehabilitacja w ogóle doszła do skutku i aby zwierzę sobie i terapeutce nie wyrządziło krzywdy. Jako zabiegi, przy których zwierzęta zachowują się najspokojniej, najczęściej wymieniane były laseroterapia i światłolecznictwo.

21% of the surveyed stated that behaviour during the therapy depends on the animal itself, its temper, attitude towards the owner. The behaviour is not affected by a particular method, but by individual characteristics of the treated animal. It is important to make sure that rehabilitation was carried out at all and that the animal did not hurt itself. The laser therapy and light therapy were the procedures during which the animals were calmest.

Gorzej znośną formą rehabilitacji okazała się hydroterapia. Niektóre psy boją się wody i niechętnie pływają. Należy to rozważyć przed podjęciem tego typu terapii. Jeżeli pies wpadnie w panikę, może to stworzyć potencjalnie niebezpieczną sytuację dla niego i dla opiekuna. Pies może się poranić wskutek nadmiernego szarpania, a opiekun przy próbie interwencji może zostać nawet pogryziony. Warto jeszcze przed rozpoczęciem jakiegokolwiek terapii przeprowadzić wywiad z właścicielem, dotyczący zachowań pupila przy kontakcie z wodą. Aby nie trzeba było rezygnować z korzyści płynących z ćwiczeń w wodzie, można wcześniej stopniowo oswajać psa z basenem, środowiskiem wodnym, np. jeszcze przed zabiegiem chirurgicznym [3].

Hydrotherapy was not as well tolerated. Some dogs are afraid of water and swim reluctantly. It should be considered before this kind of therapy is carried out. If a dog begins to panic it may cause a potentially dangerous situation for both itself and the carer. The dog may hurt itself as a result of excessive struggling and the carer may get hurt while trying to intervene or even get bitten. It is advisable to interview the owner about the animal's behaviour when in contact with water before the beginning of the therapy. If we do not want to give up on water exercises, it would be a good idea to gradually accustom the dog with water, i.e. in a swimming pool even before the surgical procedure, if possible [3].

W Polsce fizjoterapią zwierząt zajmują się przede wszystkim lekarze weterynarii, niestety mało jest zespołów lekarz-fizjoterapeuta, a przecież istnieje wiele możliwości wzajemnej współpracy (ryc. 5). Wydziały Medycyny Weterynaryjnej i Fizjoterapii uczelni wyższych powinny połączyć swoją wiedzę i doświadczenie w celu stworzenia kursów i szkoleń, które rozwinięłyby zainteresowania studentów obu kierunków. Razem łatwiej jest prowadzić badania, usługi kliniczne, czy tworzyć projekty badawcze. Na uczelniach weterynaryjnych przydałoby się stanowisko dla fizjoterapeuty, który zająłby się rehabilitacją pacjentów zwierzęcych, a także podzielił się swoim doświadczeniem ze studiumi. Należy mieć nadzieję, że większe przychodnie weterynaryjne i kliniki coraz częściej będą zatrudniać fizjoterapeutów, czy też zlecać opiekunom zwierząt konsultacje z takimi osobami.

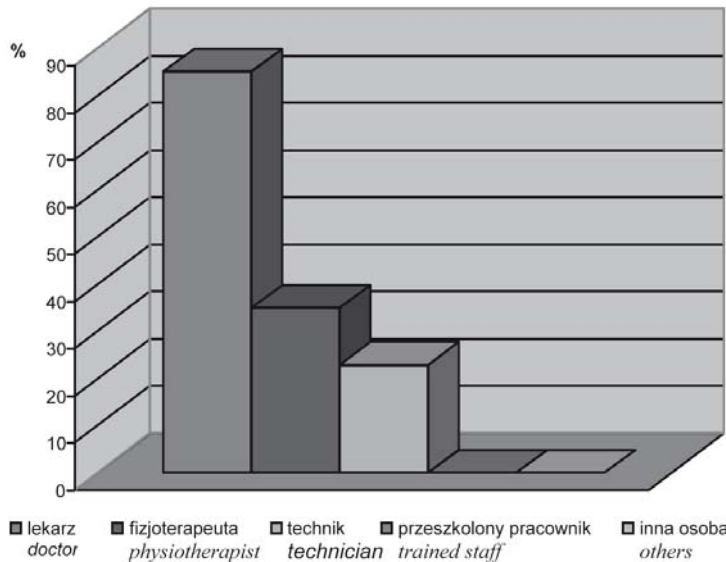
In Poland physiotherapy of animals is undertaken mainly by veterinarians, and there are unfortunately very few doctor-therapist teams, yet there are many possibilities for cooperation (Fig. 5). Departments of Veterinary Medicine and Physiotherapy at universities should combine their knowledge and experience in order to create courses which would interest students of both subjects. Together it is easier to carry out examinations, provide clinical services and create research projects. Veterinary universities could benefit from employing a physiotherapist who could carry out rehabilitation of animal patients and also who would share their experience with students. Let us hope that larger veterinary clinics and hospitals will hire physiotherapists more and more frequently or refer animal owners to physiotherapists.

W Polsce najczęściej stosowanymi zabiegami u zwierząt są w kolejności: masaż (69%), kinezyterapia (56%) i laseroterapia (44%) (ryc. 6). Ma na to wpływ, oprócz wcześniej wspomnianej dobrej tolerancji przez zwierzęta, skuteczność

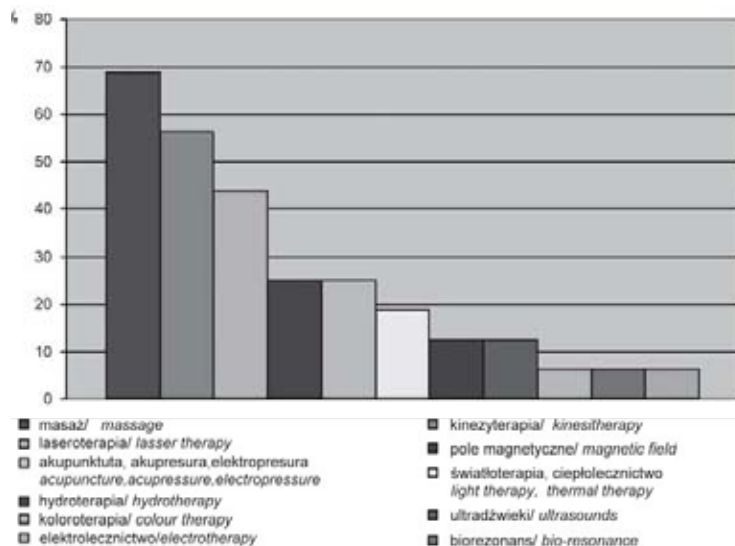
In Poland the most frequently used procedures are: massage (69%), kinesitherapy (56%) and laser therapy (44%) (Fig. 6). It may result from the fact that the methods are well tolerated by animals as mentioned before as well

tych metod i kwestie finansowe. Masaż i kinezyterapia wymagają małych nakładów finansowych, np. w porównaniu do zakupu bieżni wodnej. Kinezyterapia to podstawa każdego programu rehabilitacji, przynosi ona największe korzyści, ponieważ zwierzę czynnie bierze udział w procesie powrotu do zdrowia i wzmacnia w naturalny sposób swój aparat ruchu. Aktywne ćwiczenia ruchowe powinny być rozpoczęte tak wcześnie, jak to możliwe, a najprostszą i najlepszą formę aktywności ruchowej stanowi zwykły spacer [4].

as effective and affordable. Massage and kinesitherapy require small financial outlays in comparison with, for example, purchasing a water treadmill. Kinesitherapy is the basis of each rehabilitation programme, it brings about the best results because the animal actively participates in the process of recovery and in a natural way it strengthens its motor system. Active physical exercises should begin as early as possible and the best and simplest form of motor activity is a simple walk.

Ryc. 5. Personel prowadzący zabiegi
 Fig. 5. Personnel performing procedures

Ryc. 6. Metody fizjoterapeutyczne najczęściej stosowane
 Fig. 6. The most frequently used physiotherapeutic methods

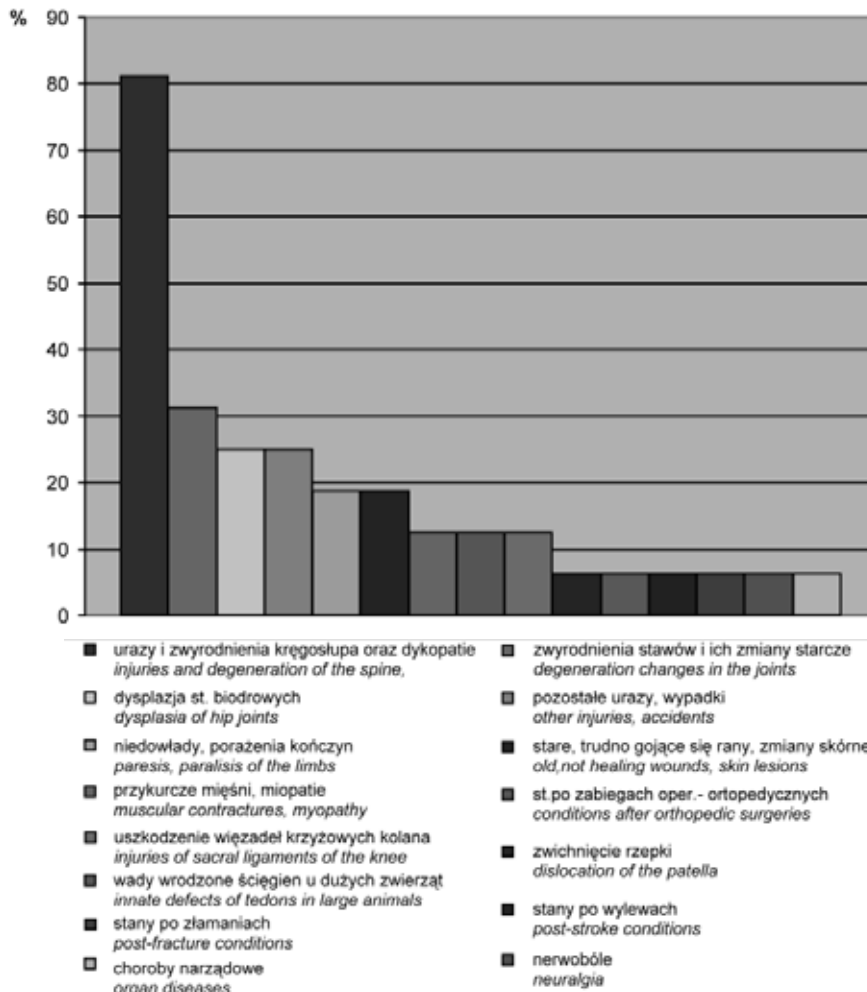
Badania ankietowe pomogły ustalić, które schorzenia zwierząt są w Polsce najczęściej poddawane rehabilitacji (ryc. 7). Zdecydowany prym wiodą urazy i zwyrodnienia kręgosłupa oraz dyskopatie, zwłaszcza u jamników. Psy z defektami neurologicznymi są częstymi pacjentami kierowanymi na rehabilitację [5]. Wśród geriatrycznych zwierząt popularne jest występowanie jednocześnie chorób układu mięśniowo-szkieletowego, nerwowego czy narządów wewnętrznych [6]. Przywiązani właściciele chcą im zatem zapewnić jak najlepszy komfort życia, przez jak najdłuższy czas. Z tego wynika duża popularność fizjoterapii wśród zwierząt ze zmianami starczymi stawów. Inne częste wskazania to: dysplazja stawów biodrowych i urazy np. po wypadkach komunikacyjnych [7, 8].

The carried out survey help to establish which animal diseases in Poland are referred to rehabilitation most often (Fig. 7). Injuries and degeneration changes of the spine and discopathy, especially in dachshunds, are on the top of the list. Dogs with neurological defects are also frequently referred to rehabilitation [5]. Among geriatric animals very often diseases of the osseo – muscular and nervous system or internal organs very often occur together [6]. The owners attached to their pets want to provide them with the best quality of life for as long as possible. Therefore physiotherapy is very popular in animals with degenerative changes of the joints. Other popular causes are dysplasia of the hip joints and injuries i.e. after car accidents [7, 8].

It is interesting that three of the surveyed clinics (19% of all) believe that conditions after orthopaedic surgeries are rarely referred to rehabilitation. It may be related to ad-

-ortopedycznych rzadko kierowane są na rehabilitację. Być może wiąże się to po prostu z dodatkowymi nakładami finansowymi ponoszonymi przez właściciela lub szybkim, samoistnym gojeniem się. Może to również wynikać z niewiedzy właściciela, który uważa, że operacja wystarczy. Niestety polskie placówki bardzo rzadko udostępniają właścicielom zwierząt sprzęt rehabilitacyjny. Chodzi tu przede wszystkim o wózki inwalidzkie. Wózek terapeutyczny może być używany w dwóch sytuacjach, tymczasowo, kiedy zwierzę jest w trakcie rekonwalescencji i powoli odzyskuje zdolność samodzielnego chodzenia lub trwale u zwierząt, które nie mają już szans na powrót do zdrowia. Taki sprzęt może znacznie podnieść poziom życia zwierzęcia i jego opiekuna. Poza tym możliwość dowolnego i samodzielnego przemieszczania się „uszcześliwi” chorego.

ditional financial outlays for the owners or fast healing of the wounds. It may also result from ignorance of the owners who believe a surgery will suffice. Unfortunately, Polish institutions rarely make their rehabilitation equipment available to the owners. It mainly concerns wheel chairs. Such a therapeutic wheel chair may be used in two cases: temporarily, when the animal is recovering and slowly regaining its ability to walk, and permanently in those animal who have no chances to recuperate fully. Such equipment may significantly increase the quality of life of such an animal and its owner. Besides the ability to move around independently will make “the patient” happy.

Ryc. 7. Najczęstsze wskazania do fizjoterapii zwierząt
Fig. 7. Most frequent indications for animal physiotherapy

Dyskusja

Z opinii ankietowanych wynika, że u zwierząt poddanych zabiegom fizjoterapeutycznym obserwowany jest dużo szybszy powrót do zdrowia niż u ludzi. Rehabilitacja podobnej dysfunkcji u zwierzęcia trwa dużo krócej, np. u człowieka kilka lat, a u domowego pupila kilka miesięcy.

Niestety według niektórych respondentów w Polsce jest jeszcze za wcześnie na rehabilitację zwierząt. Chirurdzy weterynaryjni często zamiast współpracować z fizjoterapeutami boją się, że stracą klienta. Wydaje się, że bardzo istotna jest potrzeba zainwestowania w odpowiednią edukację i promocję tej dziedziny. Często przeszkodą są względy finansowe, brak sprzętu i odpowiednich warunków.

Discussion

On the basis of the opinions of the surveyed clinics it may be said that animals undergoing physiotherapeutic treatment recover much more quickly than humans. Rehabilitation of a similar function in an animal usually lasts much shorter – for example, in a human several years and in a domestic pet several months.

Unfortunately according to some of the surveyed it is still too early for animal rehabilitation in Poland. Veterinary surgeons frequently instead of cooperating with physiotherapists are concerned they are going to lose a client. Investing in proper education and popularisation of this field seems essential. Sometimes the financial aspects, lack of

Aby proces rehabilitacji przebiegał prawidłowo, bardzo ważne jest zaangażowanie właściciela zwierzęcia. Jeżeli będzie on pracował ze zwierzęciem w domu, szansa na osiągnięcie sukcesu znacznie wzrośnie [9].

Odpowiednia motywacja to kolejny problem, z którym musi się zmierzyć zoofizjoterapeuta. Jeżeli zwierzę chętnie ćwiczy, samodzielnie próbuje wstawać, jest cierpliwe, łatwiej się z nim pracuje. Należy pamiętać, że zwierzęta, tak jak ludzie, mają lepsze i gorsze dni. Jednego razu terapia może przebiegać bardzo sprawnie, a przy kolejnym dużo trudniej.

Jednym z zamierzeń przeprowadzonych badań było wpłynięcie na wzrost zainteresowania fizjoterapią zwierząt, zwłaszcza wśród studentów i młodych absolwentów fizjoterapii. Jeżeli ktoś jest fizjoterapeutą, a do tego kocha zwierzęta, może połączyć swoje zainteresowania i pasje. Pomaganie zwierzętom to wspaniała praca, przynosząca mnóstwo satysfakcji. Może to być również dobry pomysł na własną, pionierską działalność.

Wnioski

1. W Polsce obserwujemy wzrost zainteresowania fizjoterapią zwierząt wśród lekarzy i klientów przychodni weterynaryjnych.
2. Największy rozwój zainteresowania fizjoterapią u zwierząt nastąpił w ciągu ostatnich trzech lat.
3. Według polskich terapeutów rehabilitacja zwierząt przynosi bardzo dobre rezultaty.
4. Większość zbadanych ośrodków, w których wykorzystuje się zabiegi fizjoterapeutyczne, oferuje masaż, kinezyterapię i laseroterapię.
5. Fizjoterapia zwierząt najczęściej stosowana jest w przypadku schorzeń kręgosłupa, dyskopatii, w zwyrodnieniach stawów, po urazach, wypadkach, dysplazji stawów biodrowych.
6. W Polsce wykorzystanie fizjoterapii w leczeniu zwierząt jest jeszcze niewielkie, a w praktyce oferują ją przeważnie małe placówki stosujące fizjoterapię maksymalnie u 10 zwierząt rocznie.
7. Rehabilitację przeprowadzają głównie lekarze weterynarii, natomiast mało jest zespołów terapeutycznych lekarz-fizjoterapeuta.
8. Terapeuci wykazują zainteresowanie podnoszeniem swych kwalifikacji w pracy ze zwierzętami poprzez specjalistyczne szkolenia.

Piśmiennictwo References

- [1] Wróblewski Z. *Terapia, rehabilitacja i trening konia*. Weterynaria w Praktyce, 2008, 2, 76-82.
- [2] Bockstahler B., Levine D., Millis D. *Essential facts of physiotherapy in dogs and cats*. Rehabilitation and Pain Management. Germany 2004.
- [3] Millis D., Levine D., Taylor R. *Rehabilitacja psów*. Wrocław 2004.
- [4] Riviere S. *Physiotherapy for cats and dogs applied to locomotor disorders of arthritic origin*. Veterinary Focus, 2007, 17, 32-36.
- [5] Kathman I., Demierre S., Jaggy A. *Rehabilitacja w neurologii małych zwierząt*, cz. 1. Magazyn Weterynaryjny, 2005, 106, 5-8.
- [6] Harasen G. *Postoperative physical therapy in orthopedic patients*. Can. Vet. J., 2001, 42, 655.
- [7] Kathman I., Demierre S., Jaggy A. *Rehabilitacja w neurologii małych zwierząt*, cz. 2. Magazyn Weterynaryjny, 2006, 108, 44-46.

equipment and proper conditions are the most frequently encountered obstacles.

In order to make the process of rehabilitation run smoothly it is very important that the owner is engaged. If the owner cooperates with the animal at home, the chance for success will increase significantly [9].

Proper motivation is another problem which needs to be solved by the animal physiotherapist. If the animal exercises willingly, tries to get up on its own and is patient, it is much easier to work with it. It should be remembered that animals much like people have better and worse days. One day the therapy may go very well, another time it will be a struggle.

One of the aims of the carried out survey was to interest especially students and young graduates of physiotherapy departments in animal physiotherapy. If someone is a therapist and on top of that loves animals, they may combine their interests and passions. Helping animals is a wonderful, incredibly satisfying job. It may also be a very good idea for a pioneer business.

Conclusion

1. In Poland the interest in animal physiotherapy is growing among doctors and clients of veterinary clinics.
2. The greatest increase of the interest in animal physiotherapy has been observed within the last three years.
3. According to Polish therapists animal rehabilitation is very effective.
4. The majority of the surveyed clinics where physiotherapeutic procedures are used offer massage, kinesiotherapy and laser therapy.
5. Animal physiotherapy is used more frequently in diseases of the spine, discopathy, degeneration changes of the joints, after injuries, accidents and in dysplasia of the hip joints.
6. In Poland using physiotherapy in treating animals is still insufficient and in practice such procedures are offered mainly by small clinics carrying out physiotherapy in the maximum of 10 animals a year.
7. Rehabilitation is carried out mainly by veterinarians and there are not enough therapeutic teams consisting of doctors and therapists.
8. Therapists are interested in gaining improving their qualification in working with animals by participating in specialist training courses.

- [8] Sawaya S. *Physical and alternative therapies in the management of arthritic patients*. Veterinary Focus, 2007, 17, 37-40.

- [9] Bromiley W. *Physical therapy in equine veterinary medicine: useful or useless?* AAEP Proceedings, 2000, 46, 94-97.

Adres do korespondencji: Address for correspondence:

Krzysztof Kassolik
Zakład Fizykoterapii i Masażu
Akademia Wychowania Fizycznego
Al. I. J. Paderewskiego 35
51-612 Wrocław

Wpłynęło/Submitted: VI 2009
Zatwierdzono/Accepted: XII 2009